

PETER ŽMITEK:

RUSKO SLIKARSTVO.

ZGODOVINSKE ČRTICE IZ XVIII. IN XIX. STOLETJA.

Mogočno se dviga kulturna sila ruskega samovladarstva. Ravno kar vabi Rusija vse slovanske narode, naj prihité na veliko umetno-obrtno razstavo, kjer naj spoznajo ruske izdelke in umetnine ter tudi sami pokažejo, koliko so dosegli. Zato je za nas tembolj zanimivo, da se seznanimo z zgodovino ruskega slikarstva.

Na Ruskem se je začelo razvijati samostojno slikarstvo mnogo pozneje nego druge umetniške stroke. Arhitektura je bila že precej napredovala, ko je bilo slikarstvo še v povojih. Po takratnih nazorih in potrebah tega naroda tudi ni moglo biti drugače. Rusi so sprejeli slikarstvo najprej iz Bizanca kot religiozno umetnost. Dolgo jim je služilo edino le v cerkvene namene. A razkolni Bizanc je bil odrevenel v svojih nazorih in ni poznal onega napredka, ki je na zapadu ustvaril novo kulturo. Strogo se je držal tudi v umetnosti starih tradicij. Zato je ostalo tudi slikarstvo strogo podjarmljeno starim pravilom; ostro je bilo prepovedano sploh kaj izpremeniti na grških uzorcih.

Podobe svetnikov in raznih svetopisemskih dogodb niso bile ljudstvu le slike, ampak blagoslovljeni predmeti, katere so smeli obešati v cerkve in v sobe le tedaj, ako so bile dovršene po strogih pravilih svetih sporočil. To je pa ravno omejevalo slikarstvo, da se ni moglo razvijati in napredovati v originalnih oblikah.

Najbolj stare take podobe so takozvane kapponijske ikone, katere se sedaj nahajajo v vatikanski knjižnici v Rimu. Peter Veliki jih je nekdaj podaril grškemu duhovniku Tokasu, a ta jih je oddal v Rim markizu Kapponiju, od katerega so potem prišle v Vatikan. Podpisani so na teh ikonah Andrej Uljini, Nikit Ivanov in Sergej Vasiljev.

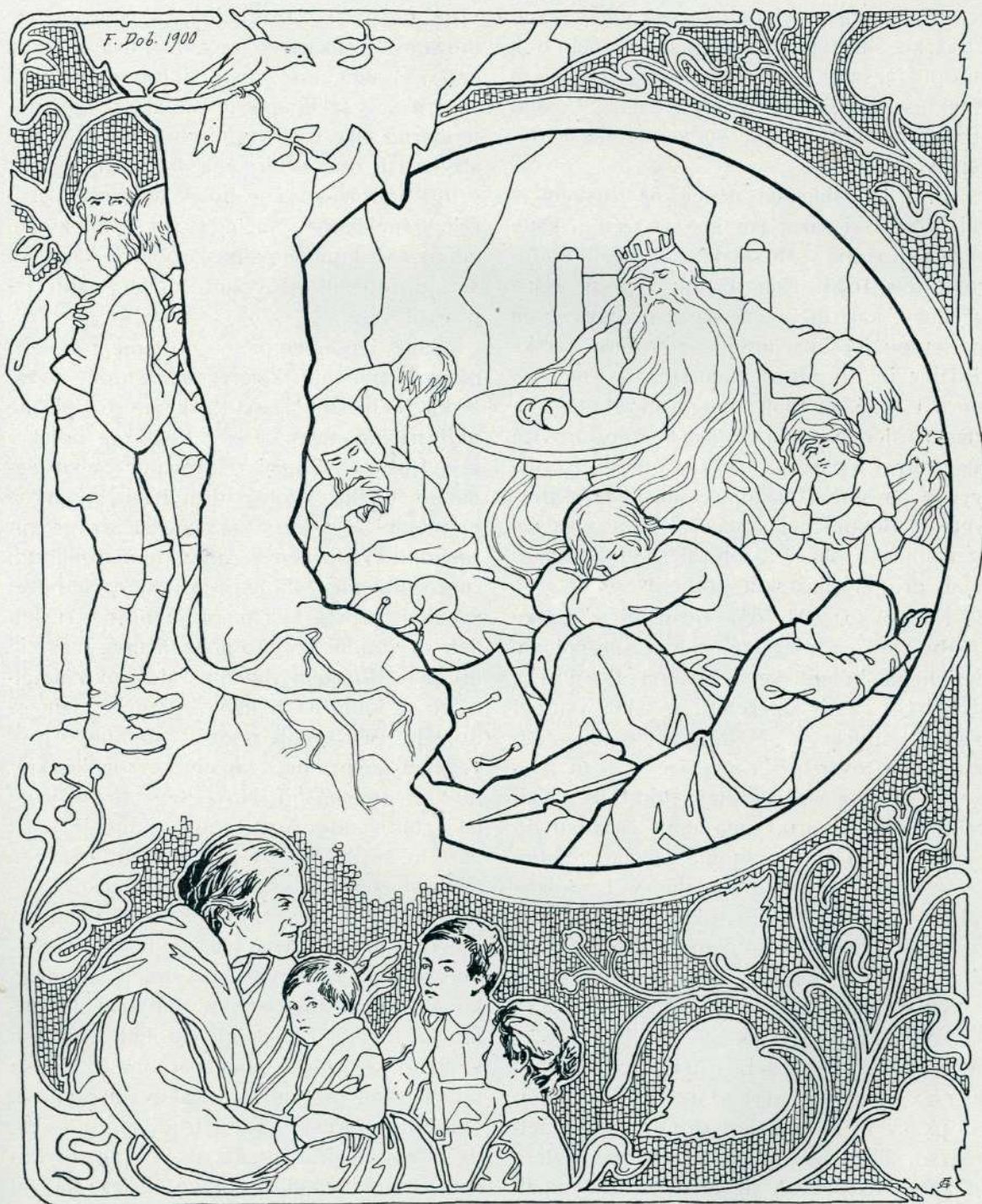
Prvi ikonopisec je bil menih kijevo-pečerske lavre (samostan prve vrste) Olimpij (Alipij). Živel je v XII. stoletju, a njegov zelo originalni življenjepis je v „Peteriki“. Začetkom XV. stoletja se pojavlja menih-slikar Andrej Rubljev, ki je poslikal cerkve „Marijinega oznanjenja“ na velikokneškem dvoru v Vladimiru na Kljazni in glavno cerkev „Marijinega oznanjenja“ v Moskvi. Sploh se prištevajo k najbolj znamenitim starim ikonam Rubljeve podobe.

Za časa Ivana Groznega (v drugi polovici XVI. stoletja), ko so začeli vabiti na Rusko razne inozemske stavbarje, kiparje, zlatarje i. t. d., so prišli tja tudi slikarji. Ko je obiskal Moskvo carigrajski patrijarh Arsenij za vladanja Feodora Ivanoviča, omenja izvrstnih ikon, katere je videl v dvoranah carice Urine; med njimi so se nahajali po njegovih besedah tudi razni mozaiki ruskih umetnikov. Vendar pa svetno slikarstvo na Ruskem do Petra Velikega ni moglo uspevati vkljub vsemu trudu posameznikov.

Kakor smo zgoraj omenili, je bil značaj starega ruskega slikarstva omejen v tako stroge zahteve, da se ni moglo prav nič ganiti, dasi ni bilo v starih vzorcih niti prave risbe niti drugačne tehnične dovršitve. Vedno se je ponavljalo eno in isto, bodisi v kompoziciji, barvi ali napačni risbi; kar je prišlo v navado že v začetku cerkvenega slikarstva, to se ni smelo za las izpremeniti. Take nake opazujemo tudi pri starih monumentalnih in drugih delih. Navadno so bile tudi stene staro-ruskih cerkvâ poslikane; pa tudi pri teh podobah so strogo sledili grškim vzorcem, bodisi v kompozicijah ali v predmetih. — Tako je bilo staro-rusko „ikonopisanje“.

Šele v drugi polovici XVIII. stoletja opazujemo v Rusiji vpliv zapadno-evropskega

slikarstva. Začeli so vabiti v cesarsko službo še slabo razvitemu okusu. Čez Poljsko in razne inozemske slikarje. Sicer večinoma Ukrajino pa so prihajali na Rusko v velikem

KRALJ MATJAŽ.

FR. DOBNIKAR.

niso bili ravno najbolj nadarjeni in večji v številu tudi razne gravure cerkvenih in svetnih svoji stroki, vendar pa so zadoščali takrat podob. Priseljeni inozemski umetniki so da-

jali ruskim slikarjem navodila in iz teh tiskovin so spoznavali zapadno umetnost. Tako so se vzgojevali razni ruski mlajši umetniki ter so posnemali takratno takoimenovano „fražsko slikarstvo“, katero se je začelo bolj in bolj razširjati; sicer preprosto ljudstvo ni imelo še smisla za to umetnost, a v višjih in izobraženih krogih so vendar našli odjemavcev.

Prvi tak slikarski učitelj na Ruskem je bil holandski slikar Jan Detterson, katerega je povabil v Moskvo car Mihael Feodorovič leta 1643. Dali so mu v pouk nekaj učencev, katerih imena pa niso znana. Sam Detterson je slikal mnogo portretov carske družine in drugih plemenitašev. Po njegovi smrti l. 1655. ali 1656. pa je prevzel njegovo mesto plemič carja Mihaela Feodoroviča Stanislav Lapucki, slab sobni slikar, kateri je pa smelo nastopal, slikal razne portrete in dekoracije, sestavljal razne živalske in rastlinske slike, a loteval se tudi vsakojakih drugih slikarskih podjetij.

Ko pa so ga l. 1667. odstavili iz carske službe, so na njegovo mesto sprejeli nadarjenega holandskega slikarja Daniela Vouhtersa, h kateremu so takoj vstopili učenci Lapuckega. Med njimi sta bila tudi nadarjena tovariša Ermolin in Ivan Bezmin, katera sta si potem pridobila veliko veljavo pri dvoru, toda njiju dela so do sedaj v Rusiji še popolnoma neznana. Sploh se je v Moskvi v zadnjih letih XVII. stoletja zelo pomnožilo število slikarjev. Poleg Bezmina in Ermolova so nam še znani slikarji: V. Poznanski, K. Umbranovski, L. Smoljaninov, S. Lisicki, B. Davidov, M. Čoglokov, A. Filipov, M. Selivestrov, L. Čulkov, P. Toparov, brata Gr. in J. Odolska, Simeon Ušakov in še nekateri drugi. Vsi ti umetniki so slikali večinoma le portrete, katere so začeli naročevati ne le dvorniki, ampak tudi duhovniki.

Med portreti duhovnikov pa je tudi mnogo takih, ki so naslikani še prav „ikonopisno“, z gladko zalizanimi barvami in večinoma z napačno risbo.

Ti umetniki so bili večinoma le bolj obrtniki, ki so delali za zaslužek, ali pa menihi, kateri so se trudili z vso silo, da bi dosegli višje umetniške izobrazbe. Sčasoma pa je inozemsko slikarstvo začelo vplivati tudi na cerkveno umetnost; mnogi duhovniki in drugi slikarji so začeli uporabljati take religiozno-moderne slike v cerkvah in tudi doma. Tako sta nastali dve struji: ena bolj „moderna“, druga starinska, ki je hotela obraniti staro-religiozne ikone. Na tej strani so bili kmalu edino le takoimenovani staroverci, kateri so se uporno in trdovratno držali starih izporočil.

Silne izpremembe v notranjem in zunanjem življenju, katere so nastopile v začetku XVIII. stoletja na Ruskem, so vplivale tudi na umetnost. Peter Veliki je hotel v vsej Rusiji s svojimi reformami vpeljati zapadno omiko. Poleg drugih državnih izprememb je izkušal ta energični car po zapadno-evropskem vzorcu preustrojiti tudi rusko umetnost. Bil je prepričan, da se bodo zapadni vzorci kmalu priljubili na ruskih tleh in zbudili krepko posnemanje. Tako je hotel na Ruskem zanetiti čisto novo umetniško in kulturno življenje. A ruske razmere do teh „petrovskih reform“ so bile v prevelikem nasprotju z zapadno-evropsko kulturo in umetnostjo. Nove šege se niso dale tako hitro udomačiti; Petrov duh je ostal narodu še dolgo časa tuj in neljub. Seveda temu ni bil kriv samo Peter Veliki, ki je hotel prehitro vcepiti narodu čisto novo omiko, ampak največ njegovi bližnji, ker so bili premalo duhoviti in vztrajni; primanjkovalo jim je tudi pristne ljubezni do domovine, da bi bili mogli izpolniti in izvesti v njeno korist vse nove naredbe. Zato so tudi izostali premnogi pričakovani plodovi. „Obnovitelj Rusije“ se je trudil pred vsem, da uvede najbolj praktične in splošno koristne naprave in ustanove, katere je bil spoznal v zapadni Evropi; pri tem seveda ni mogel prezreti tako mogočnega faktorja, kakor je umetnost. Saj je videl, da je tudi umetnost velika opora za druga njegova raznovrstna podjetja. Saj je rabil umetnikov

pri zgradbi in olepšavi svoje nove prestolnice, pri zidanju trdnjav, pri tesanju ladij, potrebni so bili pri tiskarstvu z gravurami itd. Ker pa takrat še ni bilo toliko izobraženih domačih umetnikov, da bi bili zadoščali vsem njegovim potrebam, je bilo treba pre-skrbeti novih sil iz tujine in često na novo vzgojiti mlad domač umetniški zarod. V ta namen je pošiljal Peter Veliki nadarjene in marljive mladeniče na zapad, da se izobražijo v vseh potrebnih strokah. Med onimi, ki so se odločili za umetnost, je poslal nekatere v Italijo, kakor slikarje brata J. in R. Nikitina in N. Zaharova ter arhitekta Eropkina in Isakova; druge je dal v šolo Holandcem, kakor slikarja Matvčjeva in pa arhitekta Ustinova in Korabova. V Pariz pa je poslal gravêrja Karovina. Pri peterburški tipografiji je ustanovil risarsko šolo, na kateri so delovali izpočetka učitelji moskovskega orožnega zavoda, pozneje pa so jih pošiljali šolat se v razne tuje kraje, dasi so bili nekateri že precej priletni možje. Sam car je pazljivo zasledoval šolske uspehe, ter tudi sam večkrat osebno nadzoroval šolski pouk. Na svojih popotovanjih po Evropi je kupoval najrazličnejše umotvore. Te je ponesel domov v Rusijo, da bi tam vnemali navdušenost in ljubezen do umetnosti sploh med občinstvom; umetnikom samim pa naj bi služili za vzorce k novim umotvorom. Peter Veliki je uvidel, da je treba tudi zavoda, kateri bi vedno skrbel za razvoj umetnosti in znanosti. Zato je ustanovil „Akademijo nauk“, katera pa se je otvorila šele po njegovi smrti. V njej naj bi gojili Rusi znanosti in umetnosti tako, kakor jih razvijajo zapadne akademije. Seveda izpočetka še ni bilo videti pričakovanih sadov, saj take ustanove zahtevajo najprej le žrtev, a pozneje donašajo veliko korist.

Najbolj je primanjkovalo arhitektov. V novoustanovljenem Peterburgu so gradili takrat nebroj palač, cerkvâ, zavodov, trdnjav in drugih poslopij. Zato so povabili na Rusko mnogo inozemskih arhitektov, med katerimi so bili zlasti Leblon, Tresini,

Michetti, Schwertfeger, Forster, Brandt, Panovi, Haman, Gerbel in Minin. Ti stavbarji so bili preobloženi z delom v nevski prestolnici. Ti možje so zgradili v Peterburgu in v njega okolici najbolj važne in znamenite stavbe. A kjer se mnogo zida, tam najdejo zaslužka vedno tudi drugi umetniki. Zato so privabili v Peterburg spretnih in izobraženih mož vseh strok. Grof K. B. Rastrelli starejši je modeliral po carjevem naročilu razne kipe za „Letni sad“ v Peterburgu. Slikarji Tañhauer, Karavak, Gzel in njegova žena Marija-Doroteja, pa so se bavili v Peterburgu najbolj s slikanjem portretov, stropov in miniaturn; tega so takrat najbolj rabili. Druge večje slike pa takrat še niso bile tako v navadi pri okraševanju palač in dvoran; kdor jih je pa hotel vendar imeti, jih je dobival večinoma iz inozemstva. V Peterburgu bivajoči umetniki so imeli tudi nalog, da poučujejo ruske gojence. A ta pouk je prav slabo uspeval, ker inozemci večinoma niso znali ruskega jezika in so imeli poleg svojih slikarskih del prav malo časa za poučevanje. Glavna napaka pa je bila ta, da so zaničevali in prezirali vse, kar je bilo ruskega. Največ je bilo pričakovati še od onih petrovskih gojencev, ki so se izobraževali v tujini; toda premalo jih je bilo, in ko so se vrnili v domovino, je umrl Peter Veliki, in izpremenjena politika ruskega dvora jim je ustvarila jako neugoden položaj. Peter Veliki je vabil inozemce na Rusko s tem namenom, da bi razširjali na vzhodu evropsko omiko in njene pridobitve presajali med nadarjeni ruski narod, kateri naj bi jih v bodočnosti samostojno dalje razvijal. Po njegovi smrti pa so štirje naslednji vladarji ta namen popolnoma opustili. Namestu da bi bili razvijali narodne sile in jih nagibali k lastnemu delu, so podvrgli vse domače tujim vplivom. Kar je bilo tujega, to so na dvoru in pri vladi vedno odlikovali, a delo domačih rok so zaničevali in zatirali.

Med umetniki so spoštovali izprva edino le Nemce in Holandce; za njimi so prišli šele Italijani. Ruski umetniki, gojenci Petre

Velikega, pa so bili popolnoma pozabljeni in zaničevani. Le redkokateri je užival kako majhno podporo. Tudi nazori, katere je gojila dvorna družba o umetnosti, so bili čisto napačni. Umetnosti niso spoštovali kot mogočnega kulturnega elementa, kateri je potreben narodu in človeški družbi. V očeh tedanjih dvorjanov je bila umetnost samo predmet, ki je služil dvornim zabavam. Ž njo so se dičili in ponašali. Izposojali so si sijaj zapadne umetnosti, da bi mogli igrati na zunaj ulogo evropskega dvora. Samo vnanji blesk brez notranjega duha — to je bila dvorna umetnost ruska v tej dōbi. Res so ustanovili po Petrovi oporoki v novi „Akademiji nauk“ posebni umetniški oddelek, v katerem sta poučevala o slikarstvu profesor Gzel in njegova žena; kiparstvo je učil Osper, a arhitekturo Marcellius, — toda njihovi uspehi so bili prav slabi. Izmed vseh gojencev te akademije so si pridobili nekaj znamenitosti komaj kaki trije. Pouk je bil primeren nazorom, kateri so vladali. Mesto da bi se bili učenci izobraževali v samostojni vzvišeni umetnosti, so se učili prirejati okraske za razne dvorne svečanosti, sestavljali so načrte za razsvetljave, slavoloke, glediške in alegorične dekoracije in za druge sijajne igrače, ki jih je ljubila lahkomišljena in razkošna dvorjanska družba. Njih delo je bilo bolj podobno obrti, kakor pa umetnosti.

To so bile nezdrave razmere, in ni se nam čuditi, ako iz te dōbe nimamo velikih, res umetniških del.

Drugačne razmere pa so zavladale, ko je zasedla ruski prestol Elizabeta Petrovna, katera je iz patriotizma ljubila razkošje ter sama pospeševala okus in ljubezen do vsega

krasnega in umetnega. Za njenega vladanja pa so začeli tudi umetnost bolj spoštovati. Toda ker je primanjkovalo domačih umetnikov, inozemcev pa tudi ni bilo mnogo, in ker so še ti bili večinoma slabi in nezkušeni, so začeli vabiti na Rusko zopet novih inozemskih umetnikov.

Na taka povabila so prišli v Rusijo umetniki-slikarji: portretist grof de-Rotari, kateri pa se je bavil tudi s slikanjem zgodovinskih in alegoričnih predmetov, plafonski slikar Fontebasso, portretista L. Tokke in G. Grat ter brat Grato Ivan, ki je slikal živali, dekorativni slikarji G. Valerijani, A. Perezinatti, Tarsija, Giuseppe, Girolamo, Boni in drugi. Med arhitekti pa je bil najboljši grof Rastrelli mlajši, kateri je sezidal mnogo znamenitejših poslopij, med katerimi se odlikujejo Smoljni samostan, Zimni in Carsko-selski dvorec in še mnogo drugih stavb, ki so še zdaj znamenite na Ruskem. Najboljši domači slikarji-umetniki za časa Elizabetinega vladanja pa so bili: A. Antropopov, J. Bělski, J. Višnjakov, ter komaj v javnost stopivši Valerianovi učenci: E. Kozlov, pozneje znameniti portretist D. Levicki ter risar perspektivnih vidov Mahajev.

Sploh opazujemo pri ruskih umetnikih že v tem času precejšnjo nadarjenost. A splošno jim manjka osnovne tehnične izobrazbe v risanju; tudi do prave umetniške izviranosti se niso mogli povspeti. Oba tedanja umetniška zavoda — slikarska oddelka pri „Akademiji nauk“ in pri „Zavodu za gradbo dvorcev in drevoredov“ sta bila preslabo organizirana; manjkalo jima je trdnega gmotnega temelja, in bila sta tako ločena, da je delal vsak preveč zase.

(Dalje.)

PETER ŽMITEK:

RUSKO SLIKARSTVO.

ZGODOVINSKE ČRTICE IZ XVIII. IN XIX. STOLETJA.

(DALJE.)

Na vse te pogreške so začeli obračati svojo pozornost v višjih krogih, kjer so hrepeneli, da bi se ustanovila taka akademija umetnosti, s kakršnimi se je ponašala zapadna Evropa. Že l. 1746. je predložil državi tajnik in profesor na „Akademiji nauk“ v Peterburgu *Stube de Pirmont*, celoten načrt, po katerem naj bi se ustanovila nova „Akademija umetnosti“. A ta načrt se ni izvršil; zakaj ga ni vlada potrdila, nam ni znano. Čez enajst let potem pa je ustanovitelj in prvi kurat moskovskega vseučilišča *J. J. Šuvalov* predložil senatu prošnjo, da bi mu dovolil otvoriti akademijo za tri glavne umetniške stroke. Tej prošnji so ustregli in dovolili *Šuvalovu*, da otvori pri moskovskem vseučilišču „Akademijo umetnosti“, in vlada mu je dovolila za vsako leto 6000 rubljev podpore za vzdrževanje te „Akademije“.

Po prizadevanju *J. J. Šuvalova* je torej dobila Rusija akademično umetniško šolo. Ker pa ni bilo mogoče dobiti dobrih ruskih umetnikov, zato je naprosil *Šuvalov* pariško akademijo, katera je bila takrat na najvišji stopinji svetne umetnosti, naj bi mu nasvetovala dobrih francoskih umetnikov, kateri bi hoteli vstopiti kot učitelji v rusko službo. Med samimi člani pariške akademije se je odločil slikar *L. Ž. Leloren*, da odpotuje v Rusijo. Imenovali so ga za prvega profesorja na „Akademiji umetnosti“. Za njim pa so prišli pozneje še znameniti risar *Ž. M. Moró*, arhitekt *Vallen de la Mat* in kipar *N. Fr. Schmidt*. Izmed ruskih umetnikov so sprejeli samo enega učitelja za tehnično risanje *S. Čevakinskega*. Kakor smo zgoraj omenili, so hoteli otvoriti akademijo pri moskovskem vseučilišču, toda naseljeni inozemski umetniki niso hoteli iti v globino Rusije, ampak so zahtevali, da

se osnuje akademija v Peterburgu. Vlada jim je v tem tudi ustregla. Za prve slušatelje se je oglasilo šestnajst nadarjenih in za umetnost vnetih dijakov moskovskega vseučilišča, dvaindvajset pa so jih nabrali še med raznimi peterburškimi vojaškimi gojenci. V začetku l. 1758. so torej vendar otvorili v Peterburgu rusko „Akademijo umetnosti“, katera obstoji še dandanes. Toda takrat še ni bilo prave ruske umetnosti. Vse preveč so še posnemali zapadno-evropske vzore. Saj so bili profesorji na akademiji večinoma tujci; a ta tuji vpliv je bil tako močan, da je vladal tudi še potem, ko so delovali kot profesorji že domači ruski umetniki.

Omenili smo že, da so začeli na Ruskem vpeljevati zapadno-evropsko slikarstvo že ob času, ko je vladal Peter Veliki. Že v tej dôbi so se odlikovali nekateri posamezni ruski umetniki v tej ali oni specialni stroki, toda manjkalo jim je izobrazbe in medsebojne zveze. Prava ruska slikarska šola nastopa šele s slikarjem profesorjem *A. Losenkom* v drugi polovici XVIII. stoletja. *Losenko* se je učil izpočetka pri skromnem domačem slikarju *Argunovu*, potem pri *Lelorrenu* in pri grofu de Rotariju, a višje umetniške studije je dovrševal v Parizu in potem v Italiji. Tako si je prisvojil tehniko tedanjih francoskih akademičnih slikarjev, kateri so se osvobojevali od strogih staroitalijanskih antičnih šol. V Parizu se je izpočetka učil pod vodstvom starca profesorja *Petyja* ter naslikal nekoliko potretov in sliko „*Ribji lov*“; pozneje pa je v ateljeju *Vjenna* pod učiteljem *Davidom* izvršil za oni čas izvrstno sliko „*Abraham daruje Izaaka*“. V Rimu pa je proučaval klasično umetnost, kopiral *Rafaelove* slike in dovršil samostojno izvirno sliko „*Kajn in Abel*“, katero je poslal l. 1770. na razstavo v Peter-

burg. Ko se je vrnil nazaj na Rusko, so ga imenovali za profesorja na umetniški akademiji v Peterburgu, pozneje pa kmalu tudi za ravnatelja. Njegova tehnika in smer sta vladali v ruskem slikarstvu še dolgo časa po njegovi smrti. Navajal je svoje učence, da se naj držé stroge risbe, ter jih nagibal bolj k antičnemu slikarstvu in k italijanski umetnosti za časa eklektikov. Premalo pa so slikali po narodi. Ker so že do pretiravanja ponavljali vedno isti kolorit in jim je primanjkovalo domišljije za sestavljanje izvornih kompozicij, zato ti slikarji tudi po dovršeni akademiji niso dosegli znatnih uspehov, ampak so bili dokaj slabi.

Na ruske slikarje je posebno vplivalo tedanje zgodovinsko slikarstvo, katero je gojila tudi peterburška akademija. Ta umetniška smer je gojila in povzdigovala domoljubje ter slavila zgodovinska dejanja. A ruski slikarji niso bili dovolj kulturno neodvisni, da bi bili mogli ustvariti pravo narodno zgodovinsko šolo. Zato so izbirali snovi iz stare klasične zgodovine, iz starega grškega ali rimskega bajeslovja, ali pa so slikali alegorije v antičnem smislu. Pri tem so pa rabili iste oblike, kakor tedanji italijanski ali francoski slikarji. Le redkokdaj so si izbrali kak predmet iz domače ruske zgodovine. A takrat se je šele prav pokazala odvisnost od tujega duha. Ako so hoteli naslikati kaj iz ruske zgodovine, se namreč tudi niso mogli osvoboditi od tujih vzorcev. Držali so se svojih akademičnih pravil, posnemali italijanske in francoske oblike, in slednjič na sliki ni bilo nič ruskega, kakor le ime in snov: Vse drugo je bilo tuje.

Tako pomanjkanje narodnega duha opazujemo sploh pri vseh zgodovinskih slikarjih, naslednikih Losenkovih. Najznamenitejši so bili: G. Kozlov, profesor na „Akademiji umetnosti“, rano umrl P. Sokolov, učenec Natuara in P. Battonija v Rimu, in J. Akimov, najboljši posnemovavec Losenkov, kateri je tudi najbolj gojil in podpiral na akademiji nazore svojega učitelja. Poleg teh so pa v XVIII. stoletju sodelovali na polju zgodovinskega slikarstva tudi še umetniki:

J. Tupilev, E. Moškov, J. Janenko, A. Volkov in še nekateri drugi.

Vendar pa si je med vsemi zgodovinskimi slikarji v tej dōbi pridobil najznamenitejše ime G. Ugrjumov, kateri je naslikal mnogo verskih in zgodovinskih slik, a tudi portretov. Pri tem pa je bil odločen nasprotnik inozemskim umetnikom, posebno Francozom, kateri so začeli prihajati po francoski revoluciji v Peterburg. Mnogo se je trudil, da bi pri carju Pavlu I. povzdignil veljavo ruskih umetnikov in zagotovil obstanek same akademije. Pod njegovim vodstvom so se izobrazili nekateri slikarji v risanju do skrajne dovršenosti in občudovanja vredne natančnosti. Glavne opore akademiji so bili ob vladanju Aleksandra I. in v začetku „nikolajevske dōbe“: A. Egorov, V. Šebujev in Andrej Ivanov. Prvi se je bavil večinoma le z verskim slikanjem ter je posnemal največ staro-italijansko slikarstvo, posebno Rafaela. Šebujev je pa najbolj čislal Poussina; slikal je tudi večinoma cerkvene slike, in le včasih se je poprijel kake snovi iz ruske zgodovine ali iz bajeslovja. Andrej Ivanov pa je bil sicer pohleven, a jako pridn umetnik ter izvrsten risar; vsak njegov umotvor priča, kako vzvišene umetniške nazore je imel. Največjo slavo si je pa pridobil s tem, da je vzgojil dva velika umetnika: Bil je učitelj K. Brjulovu, ter prvi vzgojevalec svojemu sinu, pozneje znamenitemu slikarju Alekseju Ivanovu. Tudi mnogim drugim umetnikom je v marsičem koristil s svojo pedagoško marljivostjo.

Niso še izginili učenci Ugrjumova, ni še minilo v akademiji klasično posnemanje, ko je iznenadila Rusijo znamenita slika K. Brjulova „Poslednji dan v Pompejih“ (glej str. 9.), katera je zbudila splošno občudovanje. Stvaritelj te slike je hipoma dosegel svetovno slavo. Najodličnejši ruski umetniki so se mu klanjali, mlajši slikarji pa so ga obožavali kot oznanjevalca novih potov v umetnosti. Ta slika se po pravici prišteva najboljšim svetovnim umotvorom.

Dasiravno opažamo na tej veliki podobi še mnogo akademičnega klasicizma, ki spo-

minja tedanjih zapadno-evropskih škol, vendar je na njej mnogo novega, kar je zaneslo novo življenje v rusko umetnost. Živi melodramski teatralni značaj in bogata dekoracija ob efektni bengalični razsvetljavi — to je vzeto iz zapadnega romantizma. Kolosalna velikost, novost predmeta, zedinjene in slikovito razprostrte kompozicije, prekrasna harmonija barv in vituozna dovršenost — to pa dela velik, nepričakovan kontrast proti malim šablonsko-enostavnim in mrtvim umotvorom tedanjih ruskih umetnikov. Med vsemi ruskimi slikarji se je Brjulov prvi osvobodil od formalnih akademičnih pravil, ter nastopil novo pot umetniškega stvarjenja. S tem je pa zbudil po svojih znamenitih umotvorih pri občinstvu novo zanimanje za slikarstvo ter povzdignil spoštovanje do umetnikov. Poleg Brjulova sta si pridobila veljavo in slavno ime njegova tovariša P. Basin in F. A. Bruni. Vsi trije so združeno vodili akademijo koncem prve polovice XIX. stoletja. Posebno jih je spoštoval car Nikolaj I. ter jim dajal najvažnejša državna naročila. Glavna slika Bruni-jeva je „Bronasta kača“ (glej str. 73). Velikost ji je ogromna, podobe so silno izrazite, le kolorit je malo preveč črnkast.

Ta čas pa so se odlikovali tudi še nekateri drugi manj znameniti umetniki kakor: A. Markov, S. Živago, F. Zavjalov, F. Brjullo, H. Tihobrazov, N. Majkov, P. Šamšin in drugi. Nekateri so se držali natančno formalnih akademičnih pravil, drugi pa so sledili novim nazorom K. Brjulova. Večina teh slikarjev je okraševala „Isakijev sobor“ v Peterburgu; pomagali so jim pa še nekateri inozemski slikarji kakor: K. Šteiben, K. Duzi, Č. Musini, I. Dorner, E. Pljušar in F. Neff. Pod Aleksandrom II. so pripeljali iz Italije na

rusko dve ogromni sliki: „Pridiga svetega apostola Janeza na otoku Patmu“, katero je naslikal F. Moller, sicer inozemec po rodu, ki se je pa v Rusiji popolnoma udomačil, in drugo sliko: „Mesija se prikaže ljudstvu“, katero je izvršil Aleksej Ivanov. Prva slika je napravila slab vtisk; umetnik je hotel namreč dovršiti večjo nalogo, nego je bila primerna njegovim silam; a to se mu ni posrečilo. Večji uspeh je pa imela slika A. Ivanova „Mesija se prikaže ljudstvu“. Trideset let se je trudil umetnik, da bi izpolnil svojo resno in težavno nalogo ter izrazi! globoko idejo z izvirno kompozicijo in tehnično dovršenostjo. Izogibal se je vseh šablonskih formalnosti ter predočil vzvišeni prizor kolikor mogoče realno z višjim idealnim pomenom. Slika je napravila na izobrazeno ljudstvo velikanski vtisk, toda na razvoj umetnosti ni mnogo vplivala. Preden je bila dovršena, so že nastopili novi nazori, ki so odkazali slikarstvu druge smeri. Vendar pa je Ivanov pokazal umetnikom, kako vztrajno morajo delovati, da izvrše vzvišene in težavne namene. Mnogo več so koristile umetnosti njegove izborne študije; za to sliko je proučeval nad štirideset raznih tipov, katere je risal in slikal posamezne, preden jih je porabil za celotno kompozicijo. Za tedanjo dobo je bila slika „Mesija se prikaže ljudstvu“ zadnji versko-zgodovinski monumentalni umotvor. Mnogo umetnikov se je obrnilo potem k omejenim formalno akademičnim témam; tudi so se začeli zanimati za žanrove snovi, katere so slikali v bolj prostih, nevezanih in majhnih razmerah. Slikar K. Venig je posnematel Rafaela in druge italijanske klasike, kar jasno priča njegova slika „Sodoma“; K. Flavicki pa je začel posnematel Brjulova, kar se vidi v njegovih „Mučenikih“.

(Dalje.)

PETER ŽMITEK:

RUSKO SLIKARSTVO.

ZGODOVINSKE ČRTICE IZ XVIII. IN XIX. STOLETJA.

(DALJE.)

Izvrsten kompozitèr je bil slikar profesor N. Ge, njegove religiozne slike izražajo mnogo zgodovinske istine, toda malo verskega čustva. Za primer omenimo sliko „Zadnja večerja“ (gl. str. 105.); na sliki „Kristusovo življenje“ pa izraža Renanove ideje s precej živahno domišljijo.

Med temi slikarji je zbudil največjo pozornost Poljak *Siemiradzki*. Njegove bujno slikane scene iz starorimskega in grškega življenja „*Baklje Neronove*“ „*Frina*“ itd. napolnjuje množina zraka in svetlobe, toda po pravici se jim očita, da so preveč teatralne. Globoko zamišljene pa so njegove religiozne slike „*Kristus pri Marti in Mariji*“, „*Grešnica*“ i. dr., ki so zanimive tudi zaradi pravilno zgodovinskih narodnih noš; z največim zanimanjem je sprejel umetniški svet kompozicije „*Sodoma in Gomora*“, „*Sodnji dan*“ in „*Moritev nedolžnih otročičev*“.

Sploh se je razvijalo cerkveno slikarstvo od l. 1859. do 1872. zelo raznovrstno. Nekateri slikarji so se držali tradicionalnih akademičnih oblik, drugi se približevali bolj k žanru, a tretji so se trudili efektirati na razne načine. Le *A. Beideman* se je začel približevati bizantski umetnosti. Za njim pa je nastopil nadarjeni in znameniti slikar *V. Vaznecov*, kateri je spravil v pravoslavno cerkveno slikarstvo res nekaj originalno poetičnega duha in istiniti izraz pobožnih čustev, ki ga kaže na primer slika „*Plaščanica*“ (Žalostna Mati božja). V religioznem slikarstvu je ovekovečil mnogo znamenitih umotvorov v raznih katedralah na Ruskem, kakor v „*Kijevskega soboru*“ in mnogih drugih. Zelo globokomiselnost so pa tudi njegove pravljíčne in zgodovinske slike, katere se odlikujejo po posebnem

sestavu in zanimivi tehniki. Najboljši njegov posnemovavec pa je *M. V. Nesterov*, od katerega je znana slika „*Slovesna obljuba*“.

Nov duh živahnejšega razvoja je prišel v rusko slikarstvo, ko so začeli mlajši slikarji zajemati svoje snovi iz domače preteklosti; vdali so se bolj realističnemu duhu ter uporabljali za svoje slike bogato literaturo. Komponirali so epizode preprosto in naravno, oziraje se na prirodno istinitost; trudili so se, da predočijo s čopičem ne samo davno prominulih oseb, ampak tudi razne dogodke iz vsakdanjega življenja, ki jih je obdajalo. Začetniki tega slikarstva, katero se lahko imenuje narodno-zgodovinska struja, so bili mladi umetniki, ki so dovršili „*Akademijo*“ po l. 1860. Odtlej ta struja vedno nastopa v ruskem slikarstvu, kakor v ruski umetnosti sploh; zato je pa tudi vedno bolj stopalo v ozadje antično posnemanje. K najboljšim rusko-zgodovinskim žanristom spadajo: *P. Čistjakov* s sliko „*Sofija Vitovtovna na svatbi Vasilija Temnega*“, *G. Mjalsvedov* s slikami „*Beg Otrepeva iz litovske krčme*“, „*Ded ruske mornarice*“ in „*Pozdravljanje mladih v hiši pomeščika*“, *N. Sustov* s sliko „*Ivan III. trga hansko listino*“, *K. Flavicki* s sliko „*Knežnja Tarakanova*“, *A. Litovčenko* s slikama „*Ivan Grozni razkazuje svoje dragocenosti Gorseju*“ in „*Sokolniki*“, *K. Makovskij* s slikama „*Otroci Borisa Godunova*“, „*Običaj poljubovanja*“ itd. *V. Švarc* je navadno slikal majhne prizore iz moskovskega življenja; *N. Ge* je znan po sliki „*Peter Veliki sprašuje svojega sina careviča Alekseja*“. Od *V. Jakobija* imamo mnogo prizorov izza vladanja *Ane Ivanovne*, izmed katerih navajamo kot primer sliko „*Ledena palača na Nevi*“. *V. Perov* je znan po

slikah „Pugačovščina“ in „Nikita Pustosvet“. — Velik umetnik je I. E. Rěpin, od katerega imenujem tu znamenite slike „Zaporožci“, „Nikolaj Čudodelnik prepereči smrtno kazen“, „Ivan Grozni ubije svojega sina“, „Cesarično Zofijo Aleksejevno zapró v Novodevičji samostan“, „Nihilisti“, „Bur-laki“ in mnogo drugih. N. Nevrev je znan po sliki „Roman Galickij“, V. Surikov pa je dovršil slike „Bojarinja Morozova“, „Kazen strelcev“, „Ermak“, itd.

Ruska družba iz XVIII. stoletja je najbolj cenila portretno slikarstvo. Poleg Losenka, Kozlova, Akimova in Ugrjumova so iz tedanje „zapetrovske“ dōbe še znameniti portretisti A. Urganov, J. Suvalov, K. Golonačevskij in J. Sablukov. Vsi ti so se še večinoma izobraževali pri inozemcih. Izmed onih pa, ki so pozneje dovršili že rusko „Akademijo umetnosti“, je bil zelo na glasu portretist F. Pokrov, učenec Lagrenov; pozneje pa se je odločil za maniro švedskega slikarja Eriksena, kateri je bival nekaj časa v Peterburgu. Toda mnogo boljša od njega sta bila znamenita portretista D. Levickij in B. Borovikovski, katera sploh prištevajo najboljšim portretistom v času carice Katarine.

Levickij pa je vzgojil še nekatere druge nadarjene portretiste, kakor: Šabanova, Novikova, Melnikova, zlasti pa S. Ščukina. Po francosko-ruski (Napoleonovi) vojni pa sta nastopila dobra portretista A. Varnek in O. Kiprenskij. Prvi je bil izvrsten kot risar in dober poznavavec svetlobe, senc in zračne perspektive, toda slabši kot kolorist, ker se je premalo oziral na prirodu. Drugi pa je bil, ravno nasprotno, površen risar, toda izvrsten kolorist. Njegovi portreti so tako slikoviti, da so ga imenovali ruskega Van-Dycka. Kot primero navajamo „Portret umetnikovega očeta“ in „Portret D. V. Davidova“. Poleg Varneka in Kiprenskega so sloveli v letih 1820.—1830. tudi še ruski portretisti P. Basiin, V. Tropinin in A. Venecijanov.

Ko pa se je vrnil na Rusko K. Brjulov, je slava teh umetnikov kar otemnela. Ko je

bil avtor slike „Zadnji dan v Pompejih“ še v Italiji, je že slovel tudi kot izboren portretist; ko se je pa nastanil v Peterburgu, je napredoval še bolj. Dasi je nedovršena večina portretov, katere je slikal Brjulov, vendar pričajo mnogo bolj o veliki umetniški nadarjenosti, nego marsikatera druga njegova dela. Največji umetniški pomen imajo njegovi portreti zato, ker je dajal vsaki osebi tako pozo in razsvetljava, kakršna ji je najbolj prijala; sijajno je zadel značaje oseb z izborna tehniko.

Umevno je, da so ga mnogoteri mladi umetniki posnemali, kakor v zgodovinskem slikarstvu, tako tudi v portretih; toda nikomur se ni to posrečilo, razen portretistu A. Tiranovu.

Po smrti K. Brjulova sta se pa najbolj oslavila portretista S. Zarjanko in I. Makarov. Prvi je nepričakovano iz perspektivnega slikarja postal portretist, ki je očaroval občinstvo s plastično naslikanimi obrazi, ter z optično varajočimi barvnimi umetninami. Drugi pa je najrajši portretiral dame, deklice in otroke, ter jih slikal z najfinejšo tehniko, dasi z nekoliko preveč mrtvim koloritom. Od l. 1860.—1870. pa so se pojavili novi nadarjeni portretisti, kateri so z raznovrstnim tehničnim napredkom povzdignili portretno slikanje na visoko stopinjo.

V tej dōbi so pa posebno odločno nastopili žanristi in zgodovinski slikarji, kateri so sicer tudi slikali portrete, a jih oživljali z žanrovimi kompozicijami. Najznamenitejši izmed njih so ti-le: I. Keller, V. Perov, I. Kramskoj (portret V. S. Solovjeva), brata Konstantin in Vladimir Makovskij, A. Litovčenko, A. Harlamov, N. Jarošenko, I. E. Rěpin (portret Strahova) in nekateri drugi.

Med njimi razločujemo dve vrsti predočevanja: Glavni voditelj prve struje je bil I. Kramskoj, ki je gledal najbolj na karakteristiko in duševne izraze, a pri tem ni zanemarjal zunanje efekta v barvah; drugo strujo sta pa vodila Konstantin Makovskij in Harlamov, ki sta se najbolj zanimala za živi efektni kolorit, ter za veselo in pri-

jetno duševno razpoloženje. — Popolnoma zedinili pa obeh slikarskih načinov ni mogel nobeden imenovanih umetnikov. Tudi med poznejšimi znamenitejšimi slikarji se ni to nikomur popolnoma posrečilo, dasi so med njimi tako izborni umetniki, kakor na primer Ilja Efimovič Rěpin in V. Sěrov.

Žanrovo slikanje so smatrali ta čas še kot druge vrste umetnost, kot postranski vir slikarstva, ker se je dolgo časa zanimalo za umetnost le višje občinstvo, ki je cenilo bolj umotvore, izvršene po strogih akademičnih pravilih. O slikah iz preprostega življenja so mislili, da služijo umetniku le v zabavo, da si odpočije od drugih, vsakdanjih del. To je seveda napačna misel, ki more razvoju umetnosti le škodovati, saj je narodno življenje vedno pravi vir za umetnost, in ravno take slike postanejo lahko važen faktor za narodno prosveto.

V XVIII. in v začetku XIX. stoletja so žanrove slike še največ slikali zgodovinski

slikarji, kateri pa so jih na podlagi šolskih pravil izvrševali prav suhoparno. Dasi so že prej začeli v „Akademiji“ dajati naloge na nekatere teme iz domačega življenja, je vendar ostalo vse mrtvo, prenapeto in zmučeno po kompoziciji kakor tudi po koloritu. Od l. 1810. do 1830. je poljski slikar A. Orlovski naslikal marsikatero podobo iz ruskega narodnega življenja, ter s tem postal jako poljuden.

Vendar pa je na njegovih slikah in risbah malo tipično ruskega. (Prim. sliko „Kazačji bivnak.“) K pravim in prvim narodno-ruskim žanristom prištevamo A. Venecijanova, kateri je živel med preprostim ljudstvom, ga dobro poznal in ljubil ter iz njega zajel nekatere značilne tipe in prizore. (Primerjaj sliko „Na podu“.)

V „Akademiji“ se ni učil, ampak izobrazil se je v slikanju privatno in ostal še dolgo časa osamljen v tej slikarski stroki, ker mu drugi umetniki niso hoteli slediti.

(Dalje.)

CVETKO SLAVIN:

SKRIVNOST.

Čujte, meglice ve
sredi neba:
nekaj naročil vam
srčno bi rad.

Nekaj naročil bi —
ali ne vem,
boste li srečno ve
v daljo prišlè ...

Morda na potu kje
sapica sreča vas,
sapica vpraša vas:
kam pa, oj kam?

Pa bi nemara ve
vse razodele ji,
sámo da zdrave bi
dalje odšlè ...

Vedeti pa ne sme
sapica in nihčè,
kar bi, meglice, vam
jaz razodèl ...

PETER ŽMITEK:

RUSKO SLIKARSTVO.

ZGODOVINSKE ČRTICE IZ XVIII. IN XIX. STOLETJA.

(DALJE.)

Za Venecijanom so se začeli nekateri umetniki pod navodilom Brjulova baviti z žanrovim slikarstvom; a svoje snovi so jemali večinoma iz italijanskega življenja ali iz drugih narodov; sem spadajo slike: S. Deladvera „Turkinja v kopelji.“ G. Mihajlova „Kmetiška žena zažiga svečo pred sveto podobo“, „Poljub“ T. Mollerja i. t. d. Med tem pa so v ruskih krogih začeli že gojiti nove narodne ideje; te so stopile na dan zlasti prva leta, ko je začel vladati car Aleksander II., kateri je vpeljal nove reforme. Literatura, kot resnično zrcalo družvenosti, je izražala take ideje in napore že takrat, ko je bila upodablajoča umetnost še popolnoma mrtva za ta vprašanja in za njihove smotre. Prvi umetnik, kateri se je začel zanimati za društvena vprašanja, ki jih je razvijalo leposlovje, je bil P. Fedotov, še bolj samouk kot izobražen slikar. Doprinesel je le nekoliko slik, vendar pa vidimo na njih, kakor tudi v raznih risbah, kako skrbno opazuje umetnik družbo. Kot bistroumen satirik nam slika zelo plastično žalostne in smešne strani tedanjega ruskega društvenega življenja. Za primer navajamo sliko „Ogled v trgovski hiši ali Majorjeva ženitev“.

Toda po tej poti, katero je odprl žanrist Fedotov, dalj časa ni hotel slediti noben drug umetnik. Sledili so mu še-le odslej, ko je pretresla Rusijo nesrečna krimska vojna, vsled katere se je probudil narod iz lene samozadovoljnosti ter se začel zanimati po zgledu in načelu svojega carja-osvoboditelja za raznovrstno izobrazbo. Takoj, ko so se začeli zavedati v ruskih krogih svojega narodnega čuvstva, so pričeli opazovati tudi svoje narodne lastnosti, svoje kreposti in napake. Začeli so se truditi, da bi našli pravo smer svojemu narodnemu in kulturnemu

življenju. Leposlovje je kazalo pot, in ko se je slikarstvo nekoliko osvobodilo, je začelo energično podpirati smer, katero je nastopil žanrist Fedotov. Slikarji so sledili slovstvu in razvoju družabnega življenja. Slikarstvo je vstopilo v življenje. Pojavila so se razna administrativna in socialna vprašanja, katera so odslej zanimala umetnike. Ko je začela javna oblast omejevati pijančevanje in razširjati splošno ljudsko izobrazbo, so takoj porabili te ideje tudi umetniki ter predočevali na slikah in ilustracijah prizore, katerinaj bi odvrčali od slabega in vodili k temu, kar je dobro in koristno. Tako je postal ruski žaner nekak publicističen posredovatelj splošno koristnih idej.

Pri tem se je bolj in bolj približeval realizmu, brez katerega ne bi bilo mogoče jasno razodevati in izboljševati socialnih napak. Vendar pa opazujemo pri nekaterih umetnikih pretirano afektacijo, katera nekoliko kvari pravo umetnost. Izkušali so vplivati bolj na človeški razum, kakor pa na čuvstvo gledavcev. Ljudstvo pa je to umetnost opazovalo z velikim zanimanjem in jo krepko podpiralo.

Najbolj vneto se je poprijelo tega žanrovega slikarstva umetniško društvo „Peredvižnikov“, katero so ustanovili l. 1872. To društvo si je postavilo za nalogo, da proučuje svojo domovino in ruski narod ter da seznanja tudi provincijo in širše ljudske slojeve z domačo umetnostjo. To društvo je dalo Rusiji toliko umetnikov neminljive slave in tako število izbornih umotvorov, da se Rusija dandanes po pravici ponaša z njimi. Njihov vpliv se je po razstavah razširil daleč čez meje ruske države. Njihove slike so po izložbah potovale iz mesta v mesto, najprej po širni Rusiji, zadnja leta pa so jih razstavljali tudi v zapadni Evropi

in tako dosegali svoj namen: razširiti, uglobiti in razkazati narodno rusko umetnost.

K najznamenitejšim žanristom tega društva pripadajo J. E. Rěpin (znamenitejše njegove slike so „Burlaki“, „Nihilisti“ in druge), G. Mjasojedov (slika „Voščilo mladima zakonskima v hiši poměščika“), K. Savickij, J. Prjanišnikov (slika „Procesija“), N. Nevrev, V. Maksimov, V. E. Makovskij, I. Jarošenko ter nadarjeni V. Perov. Izmed žanristov, kateri niso bili udje tega društva, so si pridobili častno ime I. Sokolov, K. Trutovskij, V. Jakobi, F. Žuravljev, A. Korzulin in A. Volkov. V zadnjem času pa postajajo prave žanrove slike vedno redkejše; manj in manj jih vidimo na razstavah; izgubile so svoje prejšnje prvenstvo, in na njih mesto stopa, kakor tudi pri drugih narodih, pokrajinsko slikarstvo.

Slikanje bitk in vojnih prizorov, katero je zadnji čas postalo sorodno žanru, je bilo prejšnje čase popolnoma samostojno. Z ene strani podobno pokrajinskemu slikarstvu, a z druge zgodovinskemu, se je ravnalo po istih pravilih, kakor oni dve. Bojni slikarji so iskali vedno pokrajinskih dekoracij, katere so izvrševali po pravilih pokrajinskega slikanja. Osebe in živali pa so predočevali po navodilih ekspresije in stremili po čisto akademično formalni dovršitvi. Bojujoče vojake so strinjali v skupno grupo, posamezne osebe pa so predočevali navadno v prisiljeni pozi, z nenaravnim izrazom. Tako so sploh slikali vojne slike proti koncu XVIII. stoletja. Glavna bojna slikarja sta bila tačas M. Ivanov in Sem. Ščedrin; a prištevali so jih bolj k pokrajinskim, nego k vojnim slikarjem.

V začetku XIX. stol. je bila ta stroka ruskega slikarstva prav slaba. Izmed znamenitejših ruskih slikarjev-bataljistov je mogel edino le V. Moškov konkurirati z inozemskimi slikarji, z alzaškim Ž. F. Svebah de Fontainom in z zgoraj omenjenim poljskim umetnikom A. Orlowskim, kateri pa je vendarle dobival največ naročil na slike iz vojaškega življenja.

Car Nikolaj I. je zelo ljubil bojno slikarstvo, katero je tudi vneto podpiral in razširjal; zato se je vedno več slikarjev bavilo s to stroko. Najboljši med njimi so postali A. Zauerveid, K. Piratzki in B. Villevald. Značaj bojnega slikarstva je ostal ravno tak, kakršen je bil poprej. Najbolj so pazili na to, da so pravilno razdeljevali in živo slikali razne uniforme, vojaška znamenja, orožje in druge bojne priprave. To je bilo bolj slikarstvo za paradu in ni imelo notranjega čuvstva. Toda pozneje se je ta smer popolnoma izpremenila. Umetnost je začela gledati tudi na vojaka kot na individualnega človeka, dasi ga je slikala v uniformi. Začeli so vojne dogodke slikati tako, kakor so se vršili v resnici; niso več zakrivali muk in gorjâ, niso več bitk olepšavali z izmišljenimi vojaškimi dogodki. Izkratka: začeli so slikati boje kot resničen žaner. Najboljši izmed teh slikarjev so bili: V. Timm, K. Filipov, A. Kocebu (prim. sliko „Bitva pod Lěsnim“), N. Sverčkov, A. Šarleman in nekateri drugi. V tej stroki so se izpopolnili pozneje slikarji P. Gruzinskij (prim. slika „Preseljevanje Gorcev“) in O. Kovalevskij (prim. sliko „Lovci“), potem N. Dmitrijev-Orenburgskij in A. Kivšenko.

Posebno moramo omeniti med bojnimi slikarji V. V. Vereščagina. On ne slika pretresujočih bojnih prizorov le kot navaden ilustrator vojne zgodovine, ampak ta originalni umetnik hoče s svojimi slikami pokazati grozo in sirovost vojne ter zbuditi stud proti nji. Z realističnimi bojnimi slikami in množino pretresujočih prizorov je postal Vereščagin propovednik in razširjevavec ideje miru (prim. sliko „Vojne trofeje“.)

Pokrajinsko slikarstvo, katero so vpekljali v „Akademiji umetnosti“ že ob njenem začetku, se vendar dalje časa ni moglo razvijati samostojno, nego je bilo odvisno od tujega posnemanja. Ruski pokrajinski slikarji XVIII. stol. so se držali načel, katera so bila takrat sploh v navadi v zapadni Evropi, in ki jih je posebno zastopal Lorrain. Kakor

francoski, nemški in drugi umetniki, tako so tudi ruski slikarji bolj realistične struje imeli za nedostojne; trudili so se olepšavati narodo, zakrivali napake, izpreminjali oblike in barve ter krasili pokrajine s figurami, katere so po takratnih nazorih pomnoževale lepoto in idejo.

Prvi boljši ruski pokrajinski slikar je bil Sem. Ščedrin, kateri je kmalu po ustanovitvi „Akademije umetnosti“ dovršil svoje studije. Izpopolnjeval se je v Parizu pod navodilom Kazanova, potem pa delal več časa v Rimu. Naslikal je mnogo prizorov iz Rima in rimske okolice, a slikal je tudi ruske pokrajine; za carja Pavla I je izdelal mnogo podob iz Peterburga ter iz okolice raznih dvorov, parkov in letovišč, kakor so Gatčin, Peterhof in drugi. Da bi se take slike tem bolj razširile, so vpeljali v „Akademiji“ poseben gravêrski oddelek, kateremu na čelu je bil Ščedrin. Ta slikar je tako napredoval in si pridobil tolik ugled, da je postal slednjič ravnatelj „Akademije“. Trudil se je, da razširi med umetniki pokrajinsko slikanje. Izobrazil je mnogo mlajših umetnikov, kakor V. Pričetnikova, V. Petrova, I. Filimonova, A. Martinova in S. Galatkinova. Vsi ti so bili večinoma nadarjeni umetniki, toda popolnoma se še niso mogli osvoboditi šolskega posnemanja.

Skoro ravno ta čas kakor Ščedrin se pojavlja tudi pokrajinski slikar M. Ivanov, katerega smo omenili že zgoraj pri bojnem slikarstvu. Ko je dovršil rusko „Akademijo“, je izpopolnjeval svoje umetniške studije v Parizu pri profesorju slikarstva Leprincu, v Rimu pa pri slikarju Gakkerju; poleg tega je tudi mnogo popotoval po Gruziji in Armeniji. Pod poveljništvom Potemkinovem se je udeležil krimske vojne, iz katere je

prinesel s seboj mnogo vidov, akvarelov in risb.

Pri slikarju Gakkerju v Rimu je izpopolnjeval tudi svoje umetniške studije tretji ruski pokrajinski slikar F. Matvëjev, kateri se je proslavil v začetku XIX. stoletja. Živel je večinoma v Italiji, slikal tamošnje motive in se najbolj približeval maniri Ž. Verna. Najboljši pokrajinski slikar tega časa pa je bil F. Aleksejev. Najraje je slikal perspektivne mestne podobe, toda tudi drugi njegovi pokrajinski predmeti so izborni. Njegovi znanci so ga imenovali „ruskega Canaletta“. In res pričajo njegovi raznovrstni umetniški vidi iz Peterburga, Moskve, Tavride in drugih krajev, da se je zelo približal znamenitemu Benečanu po izrazitosti, efektni razsvetljavi in množini zraka, v toplem in živahnem koloritu, v natančnosti risbe in mojstrski tehniki.

Med naslednjimi pokrajinskimi slikarji sta najboljša M. Vorobjev in Silvester Ščedrin. Prvi je naravnost posnemal svojega voditelja Aleksejeva v izborni perspektivi in slikal večinoma take predmete, na katerih mu je bilo mogoče pokazati to znanje. Na mnogih njegovih slikah vidimo razne pokrajine iz evropske Turčije in Palestine, kamor je popotoval dvakrat. Mnogo je pa tudi slikal v moskovski in peterburški okolici. Razne njegove slike pričajo, da je posnemal tudi K. Lorraina in Ž. Verna.

Posebno pa so cenili lepe njegove slike severnih „Belih noči“, peterburških spomladanskih prizorov, ali pa kontraste luninega sveta z ognjenim.

M. Vorobjev si je pridobil s svojimi jasnimi nazori in s širno izobraženostjo mnogo posnemovavcev med peterburškimi pokrajinskimi slikarji, in njegov vpliv sega še v novejšo dobo. (Dalje.)

PETER ŽMITEK:

RUSKO SLIKARSTVO.

ZGODOVINSKE ČRTICE IZ XVIII. IN XIX. STOLETJA.

(DALJE IN KONEC.)

Silvester Ščedrin se je učil pri svojem dedu Sem. Ščedrinu in pri M. Ivanovu; pozneje pa se je oprostil vseh formalnih vezi, in njegove slike predočujejo zelo realno prekrasne rimske in neapolitanske pokrajine. Svobodna jim je tehnika, kolorit sočen, živahen in naraven. Gotovo bi bil tudi on, kakor Vorobjev, mnogo vplival na razvoj ruskega pokrajinskega slikarstva, ako bi bil živel v domovini, in ne v Italiji, kjer ga je prezgodaj pokrila črna zemlja.

Omeniti nam je tudi še družega učenca M. Ivanova, ki sicer ni bil posebno nadarjen, toda jako izobražen pokrajinski slikar. To je K. Rabus, ki je mnogo popotoval in bil pozneje izvrsten učitelj mlajšim umetnikom. Poučeval je na moskovski šoli za risanje in modeliranje in bil Moskvi to, kar Vorobjev Peterburgu. Hvaležni mu morajo biti vsi pokrajinski slikarji, kateri so dovršili to šolo do l. 1857. pod njegovim navodilom.

Izmed gojencev profesorja Vorobjeva pa se pojavljajo znamenitejši pokrajinski slikarji od l. 1830. in so zlasti naslednji: Zelo nadarjeni in mnogo obetajoči M. Lebedjev, kateri je pa prerano umrl; potem zelo marljiva brata G. in N. Černecova, S. Vorobjev, M. Elson, L. Frikke, Dorogov, A. Žamet, ljubitelj umetnosti grof A. Mordvinov in še nekateri drugi. V tem času je nastopil svojo kariêro znameniti slikar morja I. Ajvazovski, ki je rusko slikarstvo dvignil na tako stopinjo, da lahko že petdeset let konkurira z najboljšimi evropskimi slikarji morja (prim. sliki: „Deveti val“ in „Vesoljni potop“). — Po umotvorih omenjenih umetnikov soditi, so se ti vedno bolj približevali samostojnosti; vendar manjkalo jim je še mnogo tega, s čimer se je po-

vzdignilo rusko pokrajinsko slikarstvo ob napredku skupne ruske umetnosti in znanosti za vlade carja Aleksandra II. Mlajši pokrajinski slikarji, ki so takrat ravno dovršili akademijo, a se potem izpopolnjevali v tujini, so se prepričali po eni strani, kako krasna je narava v svojem realizmu, in da se ni treba izogibati resnice, da zbudi umetnik umetniško čuvstvo pri gledalcu: po drugi strani pa so se začeli poganjati in pehati za novimi pojavi zapadno-evropskega pokrajinskega slikarstva. Nekateri umetniki, kakor M. Grassi in A. Meščerski, so slikali lepe gorske prizore po okusu ženevskega slikarja Kalama, drugi kakor: E. Düker in A. Bogoljubov so posnemali tehniko düsseldorfskega slikarja A. Achenbacha, nekateri, kakor L. Lagorijo, pa so se trudili, da proučé francoske in druge mojstre. Vendar pa se je večina mlajših pokrajinskih slikarjev nagnila k samostojnosti; da bi predočevali neposredno vtiske narave, stremijo za samostojno tehniko, a za svoje umotvore izbirajo sujete iz domače prirode. Najznamenitejši izmed teh pokrajinskih slikarjev so: Umrli profesor I. Šiškin. Ta je bil izvrsten risar in je popolnoma originalno slikal ruske gozde, le da je opazovati semtertja na njegovih slikah nekoliko mrzel kolorit (prim. sliki „Poljanica v borovci“ in „Korabeljnaja rošča“). Baron M. K. Kloat je posegal najbolj po živih barvah, iskal realizma in gradacije ter tako predočeval razne vaške slike pri različni razsvetljavi. V. Orlovski, nadarjen slikar pokrajin in morja, poljâ in dobrav, je imel izborno tehniko, toda je bil preveč navdušen za poezijo narave, vsled česar se nahajajo nekateri pogrêški na njegovih slikah. Bivši profesor J. Klever ljubi solnčni vzhod ali zahod in njegova dela odlikuje izboren

sestav s široko, smelo in sočno tehniko (prim. sliki „Gozd“ in „Zima“).

Poleg teh umetnikov so dosegli in dosegajo večjih ali manjših uspehov še ti-le pokrajinski slikarji: Zelo nadarjeni, toda zgodaj umrli F. Vasiljev, znameniti mojster

hove umotvore z velikim zanimanjem in to zbuja pri mlajših umetnikih vztrajnost in teženje za vedno večjo dovršenostjo. — Izmed sodobnih pokrajinskih slikarjev so prištevati najboljšim: N. Dubovskij, E. Volkov, I. Kračkovski, K. Križicki ter nedavno

maloruskih scen; profesor A. Knindži, A. Kiseljev, S. Ammasov, L. Kameněv, A. Savrasov ter marinisti A. Begrov („Nabrežje reke Neve“), R. Ludkovski („Očakovsko pristanišče“) in drugi. Ljudstvo je občudovalo in občuduje nji-

umrla I. Endogurov in I. Levitan. Med akvarelisti pa slovó: Beruša, Lagorijo, Pisemski, znameniti ilustrator Karazin, Bergholz, Čumakov, Brajlovski in še nekateri drugi mojstri, ki delajo vso čast ruskemu slikarskemu geniju.

Tudi zapadno-evropski impresionizem in secesija se v rusko umetnost vse bolj in bolj vsiljujeta. Poleg drugih umetniških društev se je ustanovilo na novo dekadentsko društvo pod navodilom Dja-gileva. Člani tega društva imajo svoj ilustriran list „Mir iskustva“ in prirejajo redno vsako leto svoje umetniške razstave. Najboljši udeleženci te struje so portretisti: V. Sěrov, F. Maljavin, K. Korovin id.; žanrista L. Pasternak in A. Rjabuškin, kateri slika navadno neke posebne tipične zgodovinske žanre; pokrajinski slikarji P. Petrovičev, S. Vinogradov, A. Benna, O. Braz, I. Cionglinski, M. Mamontov, V. Vaznecov, in praviljni ilustrator, še mladi N. Bilibin, ter nekaj drugih. Kot kiparja se udeležujeta te struje knez P. Trubeckoj in A. Auber. — Sploh se secesija zelo hitro širi, in to tudi v umetno-obrtno-strokovnih delih, katera na vse mogoče načine okrašujejo s tipičnimi ruskimi ornamentami najboljši umetniki-secesionisti.

V zadnjih časih je torej na Ruskem umetnost sploh zelo razvita, a posebno slikarstvo stoji na visoki umetniški stopinji, tako da se lahko meri in smelo konkurira v raznih specialnostih z marsikaterimi najboljšimi zapadno-evropskimi saloni, da, v originalnosti jih celo presega. Akademija umetnosti se razvija zadnje čase na najnovejši in najmodernejši podlagi in hodi za novimi pojavi realizma in naturalizma. Sploh pa je vse še v razvoju in pričakovati je še večjega napredka, posebno dokler bodo vodile rusko umetnost take moči, kakor je znameniti slikar-profesor Ilija Efimovič Rjepin, kateri je peterburški akademiji umetnosti to, kar je bil monakovski A. Kaulbach. Ako se ne pojavi kaka nenavadna nova učna sila, ga bode težko pogrešalo rusko slikarstvo, ker on ni le genialen umetnik-psiholog, ampak tudi ravnatko izvrsten pedagog.

Razdeljeni pa so sedanji ruski umetniški krogi v več oddelkov, iz katerih se sestavljajo razna umetniška društva. Največ društev je v Peterburgu. Poglavitna so: Umet-

niško društvo „Peredvižnikov“, ki je bilo prvo ustanovljeno v Peterburgu, ki se pa je pozneje vsled različnih nazorov in tendenc posameznih umetnikov razdelilo v razna društva, kakor: „Občestvo peterburških hudožnikov“ (umetnikov), katero se drži klasičnih uzorov, društvo ruskih akvarelistov, akademično društvo za prirejanje spomladanskih razstav, „Mir iskustva“ (secesionistično društvo), društvo ruskega damskega umetn. krožka in še par drugih manjših.

Vsa ta društva prirejajo redno vsako leto umetniške razstave v zimski sezoni, ter je od vseh društev navadno razstavljenih na 1000 umotvorov samo v Peterburgu. Če je med temi razstavljenimi predmeti vsako leto le par odstotkov res izbornih umotvorov, je že to velik napredek ruske umetnosti. Včasih pa prireja društvo „peterburških hudožnikov“ poleg rednih razstav še izvanredne tako imenovane „narodne razstave“, kjer se daje prilika vsakemu najpreprostejšemu mužiku (kmetu) za par kopejk spoznavati in občudovati domače umotvore in imena njihovih stvariteljev. Take razstave obišče vsakokrat na desetisoče ljudi. Otvarjajo se navadno koncem poletja, torej pred zimsko sezono.

Tako napreduje slovanska Rusija v umetnosti. A nam vsem ni skoro prav nič znano, kako se goji na daljnem severu znanost in umetnost, kako se tam čislajo in spoštujejo poleg umetnosti tudi umetniki. Le-te podpirajo materialno s tem, da pridno naročajo pri njih, domačinih. Umetniki sami pa se trudijo energično, da napredujejo v vseh novejših pojavih umetnosti ter izkušajo drug drugu prekositi z delom in stremljenjem za dovršenostjo, da tako prepričajo svoj narod, da jih ne podpira zastoj. Umetnikom na korist so začeli graditi v Peterburgu hišo, kjer bode zavetišče za revne vdove in sirote umrlih mojstrov. Priredili pa bodo tam tudi ateljê za mlajše in revnejše umetnike.

* * *

Vse to je torej pri Rusih. A pri nas? Kaj je pri nas umetnik, kdo ga spoštuje in podpira? ... Revež je, ker mora stradati in se ubijati za vsakdanji grižljaj. Ako si hoče položaj nekoliko izboljšati, mora v tuje kraje, kjer mu je morda gmotna sreča bolj mila. Toda pri tem se pa vedno bolj odtujaše svojemu narodu in nazadnje promine, ne da bi bil delal zanj ... Pravimo, da ni denarja ... Toda še revnejši naši bratje, Slovaki, so si z žrtvami ustvarili svojo narodno umetnost, na katero so lahko ponosni. Imajo znamenitega Uprka in še

nekaj drugih slikarjev, kateri so si stavili nalogo, razširjati med narodom originalne umotvore domačih umetnikov. Pri nas se pa le pričkamemo in drug drugega izpodrivamo, a okoriščajo se pri tem naši nasprotniki.

Izdatno bi lahko podpirali domačo umetnost s tem, da bi dajali naročila domačim umetnikom namesto tujcem, kateri za svoje površno delo prejema pogosto lepe tisočake, da jih potrosijo potem v tujini in se nam smejejo. Treba nam je več narodne samozavesti in spoštovanja do domače umetnosti!

ANTON MEDVED:

MOJA LJUBAV.

Kakor noč na stepah tiha,
vroča, kakor dan puščav,
sama, kakor dom meniha,
moja srčna je ljubav.

Zlobna sila je nobena
ni za hip ne ugasi,
dušim mojim posvečena,
kakor večna luč gori.

Nje skrivnostno plapolanje
razsvetljuje čustev hram,
solnčne mi užiga sanje,
dviga upanje željām.

Skozi srca okno širno
gleda čarobno nebo,
gleda jasno, gleda mirno,
kakor detetu oko.

